

Ірина Кочан

Слова з терміноелементами граф(о)-, -граф, -граф(ія), -граф(ізм) у сучасній українській мові

Studia Ukrainica Posnaniensia 6, 53-60

2018

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

СЛОВА З ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТАМИ ГРАФ(О)-, -ГРАФ, -ГРАФ(ІЯ), -ГРАФ(ІЗМ) У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

ІРИНА КОЧАН

Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів — Україна
kim1950@i.ua

SŁOWA Z TERMINOELEMENTAMI
GRAF(O)-, -GRAF, -GRAF(IJA), -GRAF(IZM)
WE WSPÓŁCZESNYM JĘZYKU UKRAIŃSKIM

IRYNA KOCZAN

Lwowski Uniwersytet Narodowy imienia Iwana Franki, Lwów — Ukraina

STRESZCZENIE. W artykule opisano słowa z komponentem *граф*, który obejmuje kilka terminoelementów, występujących zarówno w prepozycji, jak i postpozycji. Wszystkie słowa ze wskazanym komponentem stanowią terminy różnych gałęzi wiedzy. Dane wyrazy przeanalizowano według słów odnotowanych we współczesnych słownikach zarówno ogólnojęzykowych, jak i terminologicznych, a także według znaczenia i przynależności do dziedziny nauki. Do niektórych wyrazów zaproponowano ukraińskie odpowiedniki.

WORDS WITH TERM ELEMENTS
GRAF(O)-, -GRAF, -GRAF(IJA), -GRAF(IZM)
IN MODERN UKRAINIAN

IRYNA KOCHAN

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv — Ukraine

ABSTRACT. The article focuses on the description of the word with the component *graph*, which includes several term elements and functions in preposition as well as in postposition. All words with this component are terms which belong to different domains of knowledge. These words have been analyzed in accordance with their fixation in modern linguistic dictionaries as well as in terminological ones. These words have been analyzed in accordance with their meaning and their domain characteristics as well. The national equivalents have been added to some terms.

Міжнародні терміноелементи відіграють важливу роль у мові науки та техніки, оскільки полегшують розвиток науково-технічних зв'язків між країнами. Крім того, з них легко побудувати термін у тому разі, коли з національних терміноелементів побудувати короткий і точний термін не вдається. Міжнародні терміноелементи легко поєднуються між собою і сприяють подальшому термінотворенню. Словники по-різному трактують компоненти таких термінів. Одні (словники іншомовних слів, тлумачні) зазначають, що це *частина* складного слова, інші — що це *компонент* складних слів — наукових термінів, ще інші — що це *інтернаціональний словотворчий елемент* (етимологічний словник).

Погоджуємося з думкою Є. Карпіловської, що це кореневі компоненти слів. Вона вважає, що „основними для визначення статусу того чи іншого елемента

як кореневого є такі ознаки: його здатність 1) займати початкову позицію в слові та сполучатися з іншими основами, суфіксами або флексіями; 2) сполучатися з префіксами та 3) у кінцевій позиції приєднуватися до початкової основи за допомогою з'єднувального голосного. Кінцеві основи іншомовних композитів можуть мати одну з перелічених ознак або весь їхній поданий набір, що свідчить про їхнє закріплення в статусі саме *кореневого* елемента”¹.

Терміни належать не до загальнонавчованої, а до спеціальної лексики. Вони існують у науковій мові, що складається із загальнонаукового шару та шару спеціальних підмов. Загальнонауковий шар — це терміни та спеціальна лексика, що застосовуються в усіх галузях науки, без них неможливий науковий виклад у різних підмовах. Кожна національна мова має стільки підмов, скільки є галузей знань. Існують підмови фізики, математики, географії, астрономії, хімії, мистецтва, медицини тощо. „Усередині підмов спеціальна лексика поділяється на термінологічні поля та мікрополя, де окремі слова пов'язані одне з одним *тематично, поняттєво й лінгвістично*. *Тематичний* зв'язок відбувається завдяки предметним знанням, на підставі яких і для точнішого викладу яких створюються одиниці спеціальної лексики. *Поняттєвий* зв'язок особливо необхідний для термінів, за допомогою яких членується і стає доступною для сприйняття певна галузь знань (пізнання). *Лінгвістичний* зв'язок супроводжує тематичний і поняттєвий, тому що, не називаючи поняття, неможливо пояснити, що це таке, і зробити явище, відкрите одним ученим, надбанням усього людства”².

Слова з компонентом *-граф* мають декілька терміноелементів: *граф(о)-, -граф* і *-граф(ія), -граф(ізм)*. Термін “компонент” означає *складник*. Один компонент може охоплювати два, три і більше терміноелементи. Компонент — це формальний, структурний показник, а терміноелемент займає відповідне місце в слові-терміні, наповнюється конкретним категоріальним значенням. Поняття компонента є ширшим, родовим, а терміноелемента — вужчим, видовим (у деяких наукових працях ці поняття ототожнюються).

Терміноелемент *граф(о)-*. Елемент грецького походження (γράφω — пишу, креслю, малюю). У складних словах відповідає поняттям “письмо”, “почерк”, “креслення”, “малювання”³.

Словник іншомовних слів (1974) подає такі слова з цим терміноелементом: *графологія, графоманія, графометрія, графоспазм, графостатика*. У *Словнику іншомовних слів* (1985) є ще слово *графопроєктор*⁴. Усього 6 лексем.

Великий тлумачний словник сучасної української мови містить 9 лексем: *графобудівник, графолог, графологічний, графологія, графоман, графоманія, графопобудовник, графостатика, графобобія*⁵.

У технічному словнику зафіксовано 6 термінів: *графоаналітичний, графометр, графомеханічний, графостатистика, графотипія, графотипний*⁶.

Російсько-український словник наукової термінології (книга *Суспільні нау-*

¹ Є. Карпіловська, *Суфіксальна підсистема сучасної української літературної мови*, Київ 1999, с. 186.

² А. В. Суперанская, *Общая терминология*, Москва 1993, с. 9.

³ *Словник іншомовних слів*, за ред. О. С. Мельничука, Київ 1974, с. 184.

⁴ Там само, с. 185.

⁵ *Великий тлумачний словник сучасної української мови*, за ред. В. П. Бусела, Київ 2000, с. 196.

⁶ *Російсько-український технічний словник*, укл. М. М. Матейко, О. М. Матейко, Київ 1961, с. 97.

ки) подає такі слова на граф-: *графолог, графологічний, графологія, графоман, графоманія, графонім*⁷. У книзі *Біологія. Хімія. Медицина* є слова *графологія, графоманія, графоспазм, графофобія*⁸. У книзі *Математика. Фізика. Техніка. Науки про Землю і Космос* — *графоаналітичний, графометр, графомеханічний, графобудовник, графостатика, графостатичний, графотипія, графотипний*⁹.

Слова з цим терміоелементом позначають: а) **пристрої та апарати**: *графобудівник, графобудовник, графопроєктор* (напр.: *графобудівник* — пристрій виведення графічних даних на паперовий носій; *графобудовник* — пристрій в ЕОМ для автоматичного виведення інформації — креслення графічного зображення відповідно до інформації, заданої в цифровому вигляді); б) **осіб за фахом чи виконуваною роботою**: *графолог, графоман* (напр.: *графолог* — фахівець із графології, *графоман* — той, хто має потяг до писання, письменництва); в) **наукові розділи**: *графометрія, графостатика* (напр.: *графометрія* — розділ криміналістичної техніки, що вивчає почерк, розробляє методику ідентифікації (визначення) особи за її рукописом; *графостатика* — розділ статистики, що розглядає способи розв'язування задач щодо рівноваги сил за допомогою графічного методу); г) **процес**: *графологія* — вивчення почерку з огляду на його зв'язок з характером і психічним станом людини.

Цікаво зіставити тлумачення тих самих слів у словниках різних років видання. Напр.: *графоман* — хворий на графоманію¹⁰, писака, що немає таланту¹¹; *графоманія* — хвороблива пристрасть невпинно писати вірші, оповідання, листи тощо, надто в нездар¹²; *графоманія* — хворобливий потяг до безплідного письменства¹³; *графоманія* — хворобливий потяг до писання, письменництва в осіб, позбавлених літературного хисту¹⁴.

У П. Штепи наведено такі відповідники до слів з цим компонентом: *графо... пис...*, *графологія* — *письмознавство, графоман* — *письмака, списувач*¹⁵. Усього виявлено 21 слово, із них 16 іменників, 5 прикметників: *графологічний, графоаналітичний, графомеханічний, графостатичний, графотипний*. Слів інших частин мови немає. Загалом слова з препозиційним терміоелементом дають указівку на загальнонаукову, суспільно-політичну та технічну сфери діяльності.

Терміоелемент -граф. Постпозиційно компонент *-граф* є в таких словах: (за даними *Інверсійного словника української мови*): *параграф, телеграф, радіотелеграф, фототелеграф, каліграф, поліграф, епіграф, маркограф, ергограф, географ, палеограф, палеогеограф, мімеогеограф, мареограф, хореограф, археограф, біограф, плювіограф, радіограф, комедіограф, кардіограф, електро-*

⁷ Російсько-український словник наукової термінології: Суспільні науки, укл. Й. Ф. Андерш, С. А. Воробйова, М. І. Кравченко та ін., Київ 1994, с. 102.

⁸ Російсько-український словник наукової термінології: Біологія. Хімія. Медицина, укл. С. П. Вассер, І. О. Дудка, В. І. Єрмоленко та ін., Київ 1996, с. 146.

⁹ Російсько-український словник наукової термінології: Математика. Фізика. Техніка. Наука про Землю і Космос, укл. В. В. Гейчеко, В. М. Завірюхіна, О. О. Зеленюк та ін., Київ 1998, с. 142–144.

¹⁰ Кишеневий словник чужомовних слів із поясненням їхнього значення, укл. Р. Борис та С. Корбут, Львів 1937, с. 58.

¹¹ О. Скалозуб, *Словник чужомовних слів, виразів і приповідок, що вживаються в українській мові*, Коломия 1933, с. 67

¹² Кишеневий словник чужомовних слів ..., с. 58.

¹³ *Словник іноземних слів*, за ред. О. С. Мельничука, Київ 1974, с. 184.

¹⁴ *Великий тлумачний словник сучасної...*, с. 196.

¹⁵ П. Штепа, *Словник чужослів*, Торонто 1977.

*кардіограф, бібліограф, геліограф, спектрогеліограф, фотогеліограф, міограф, історіограф, лексикограф, цинкограф, палеограф, кристалограф, електроенцефалограф, осцилограф, склограф, пневмограф, сфігмограф, демограф, кімограф, рентгенокімограф, омограф, томограф, термограф, сейсмограф, арифмограф, органограф, океанограф, туманограф, рентгенограф, селенограф, стенограф, коронограф, хронограф, фонограф, порнограф, етнограф, типограф, топограф, барограф, гідрограф, гідрограф, аерограф, шапірограф, метеорограф, флуограф, флюорограф, петрограф, астрограф, полярограф, курсограф, синематограф, кінематограф, спектрогеліокінематограф, автограф, радіоавтограф, фоноавтограф, стенограф, літограф, хромолітограф, магнітограф, фактограф, гектограф, спектрограф, пантограф, протограф, фотограф, картограф, стереокартограф*¹⁶. Усього 88 слів.

У Кореневому гніздовому словнику української мови знаходимо ще *альтиграф, корелограф, логограф, навіграф, хвилеграф, хмелеграф, термобатиграф, адресограф, акселерограф, актинограф, годограф, дилатограф, діоптограф, доксограф, еліпсограф, ергограф, калькулограф, клішограф, коронограф, курсограф, лімінограф, мареограф, мелограф, мімеограф, мультограф, нормограф, одограф, перспектограф, плювіографододограф, торсіограф, характерограф, шапірограф, анемоклінограф, фотонімограф* тощо¹⁷ (54 слова). Усього з постпозиційним компонентом **-граф** зафіксовано 94 слова.

У постпозиції, як зазначено в *Словнику інішомовних слів*, компонент **-граф** позначає особу, яка пише, або прилад, що записує, напр., *бібліограф, термограф*. Однак, як засвідчив зібраний матеріал, терміни з цим постпозиційним компонентом мають ширше коло значень.

Вони позначають:

1) **прилади**: а) **які записують щось, реєструють**: *альтиграф, анемограф, астроспектрограф, аудіограф, барограф, баротермограф, гідрограф, гігротермограф, динамограф, лімінограф, курсограф, магнітограф, поліграф, стетофонограф, сфігмограф, телеелектрокардіограф, термобатиграф*. Напр.: **альтиграф** — самописний висотомір; **гігротермограф** — самозаписний прилад для безперервного реєстрування відносної вологості повітря; б) **за допомогою яких щось спостерігають, досліджують**: *кардіоциклограф, кімограф, коронограф, стереокардіограф, телеелектрокардіограф, томограф*. Порівн.: **кімограф** — прилад, за допомогою якого досліджують діяльність певних органів; **коронограф** — телескоп для спостереження сонячної корони; в) **за допомогою яких щось вимірюють або щось обчислюють**: *акселерограф, анемоклінограф, батитермограф, інтеграф, корелограф, термограф*. Порівн.: **акселерограф** — прилад, яким вимірюють прискорення в транспортних машинах, літальних апаратах з автоматичним записувальним пристроєм; **інтеграф** — аналоговий обчислювальний прилад для інтегрування функцій, що задані графічно; **корелограф** — прилад для вимірювання кореляційних функцій випадкових процесів; г) **виконують іншу функцію**: **аерограф** — пристрій для розпилювання рідкої фарби стисненим повітрям під час нанесення її на папір, тканину тощо;

2) **сукупність приладів**: *варіограф, кінематограф, поліграф, фотонімограф*. Напр.: **поліграф** — назва апаратури, яку застосовують правоохоронні ор-

¹⁶ Інверсійний словник української мови, Київ 1985, с. 575.

¹⁷ Є. А. Карпіловська, *Кореневий гніздовий словник української мови*, Київ 2002, с. 219–220.

гани для визначення правдивості чи неправдивості показань свідків, підозрюваних чи обвинувачуваних. Інші назви: *лайдетектор*, *варіограф*; **фотонімограф** — фотоскладальна машина для складання рядків підписів, заголовків, написів на картах;

3) **узагальнені поняття**: *телеграф*, *фототелеграф*. Напр.: **телеграф** — система зв'язку, що забезпечує передавання й приймання на віддалі різних повідомлень; **фототелеграф** — загальноприйнята скорочена назва фототелеграфного зв'язку;

4) **інструменти**: *еліпсограф*, *фотогеліограф*. Порівн.: **еліпсограф** — інструмент для креслення; **фотогеліограф** — астрономічний інструмент, яким фотографують сонячну фотосферу;

5) **осіб за фахом чи виконуваною роботою**: *бібліограф*, *біограф*, *географ*, *ксилограф* тощо. Напр.: **біограф** — складач біографії; **ксилограф** — гравер, різьбяр по дереву;

6) **види записів**: *автограф*, *гідрограф*. Напр.: **автограф** — власноручний підпис; власноручний авторський рукописний текст; **гідрограф** — графік зміни в часі витрат води в ріці або його частини, напр., за сезон.

Полісемія зафіксована в термінах: *анемограф*, *кінематограф*, *поліграф*, *телеграф*. Порівн.: **анемограф** — 1) прилад для безперервного автоматичного записування швидкості й напрямку вітру; 2) мед. прилад, що застосовується при гігієнічних та медико-кліматологічних дослідженнях; **поліграф** — 1) багатоканальний осцилограф, що проводить одночасно запис показників кров'яного тиску, дихання, рухових реакцій, а також робить електрокардіограму тощо; 2) найпоширеніша назва апаратури, яку застосовують правоохоронні органи для визначення правдивості чи неправдивості показань свідків тощо.

Терміоелемент не позначає конкретного категоріального класу, не пов'язаний з однією ЛСГ, хоч переважає значення “прилад”.

Омонімія виявлена в словах: **хронограф**¹ — пам'ятка стародавньої писемності, що містить огляд загальної історії або хроніку окремої країни і **хронограф**² — прилад для вимірювання та графічної реєстрації часу з точністю до сотих часток секунди.

М. Вакуленко пропонує замінити композити на *-граф* українськими відповідниками на *-пис*, *-писка*, *-писець*. Порівн.: *віброграф* — **двигбопис**, **двигбописка**, **тремопис**, **тремописка**; *гідрограф* — **вологопис**, **вологописка**, **вологописець**; *кімограф* — **хвилепис**, **хвилеписка**, **хвилеписець**; *осцилограф* — **коливопис**, **коливописка**, **коливописець**; *плювіограф* — **дощопис**, **дощописка**, **дощописець** тощо. Лише в окремих випадках ця модель не спрацьовує: *гектограф* — **відбитник**; *пантограф* — **відбивачка**, **підмальовка**, **наподібка**¹⁸.

Терміоелемент -графія — за словником — указує на зв'язок з поняттям “записування”, “відображення”, напр.: *стенографія*, *літографія*. *Інверсійний словник української мови* подає такі слова на *-граф(ія)*: *телеграфія*, *радіотелеграфія*, *фототелеграфія*, *стратиграфія*, *каліграфія*, *поліграфія*, *географія*, *лінгвогеографія*, *зоогеографія*, *фітогеографія*, *ідеографія*, *палеографія*, *стереографія*, *хореографія*, *археографія*, *біографія*, *автобіографія*, *агіографія*, *ангіографія*, *радіографія*, *комедіографія*, *електрокардіографія*, *фізіографія*, *бібліографія*, *історіографія*, *лексикографія*, *цинкографія*, *хромоцинкографія*, *фотоцинкографія*, *металографія*, *кристалографія*, *електроенцефалографія*, *ксилографія*, *фотоксилографія*, *дактилографія*, *осцилографія*, *циклографія*, *скло-*

¹⁸ М. Вакуленко, *Російсько-український словник фізичної термінології*, Київ 1996.

графія, голографія, пневмографія, дермографія, рентгенокімографія, омографія, номографія, томографія, сейсмографія, космографія, фільмографія, органографія, океанографія, уранографія, рентгенографія, селенографія, стенографія, іконографія, монографія, хронографія, фонографія, порнографія, етнографія, топографія, гідрографія, орографія, метеорографія, флюорографія, ретрографія, спектрографія, центрографія, полярографія, кінематографія, рентгенокінематографія, хромолітографія, радіоавтографія, стенографія, літографія, хромолітографія, типолітографія, автолитографія, фотолитографія, фактографія, діалектографія, піктографія, хроматографія, фотография, стереофотография, самофотография, аерофотография, мікрофотография, астрофотография, криптография, картография, орфография¹⁹. Усього 88 слів.

Слова з цим компонентом позначають: а) **назви наук**: ампелографія, біогеографія, зоогеографія, кристалографія, петрографія. Порівн.: **ампелографія** — наука про види і сорти винограду; **біогеографія** — наука про закономірності поширення й розподілу на земній кулі біоценозів та організмів, які їх утворюють; б) **наукові розділи, галузі**: гідрографія, картографія, номографія, органографія, орографія, планетографія, стратиграфія, телеграфія, фототелеграфія. Порівн.: **гідрографія** — розділ гідрології, що вивчає й описує водні об'єкти (річки, озера тощо), їхнє положення, походження, розміри, зв'язки з іншими елементами географічного середовища та господарського значення; **картографія** — галузь науки, техніки, виробництва, що охоплює вивчення, створення і використання картографічних творів; в) **інші галузі**: кінематографія, поліграфія. Порівн.: **кінематографія** — галузь культури і господарства; виробництво кінофільмів та організація демонстрування їх, **поліграфія** — галузь техніки, пов'язана з виготовленням друкованої продукції; г) **методи і способи**: аерографія, алюмінографія, ангиографія, ангиокардіографія, директографія, діалектографія, електронографія, кардіографія, кімографія, мієлографія, радіографія, рентгенографія, ринографія, томографія, флексографія, фотолитографія, хроматографія, циклографія, цинкографія. Напр.: **аерографія** — спосіб нанесення фарб на папір, тканину за допомогою аерографа; **ангіографія** — метод рентгенологічного дослідження кровоносних судин різних органів шляхом введення в них контрастних речовин; г) **системи**: іконографія, криптографія, орфографія. Порівн.: **іконографія** — система канонічних правил, прийнятих або продиктованих церковною владою для зображення певних осіб чи подій; **криптографія** — спеціальна система видозмінювання звичайного письма, зрозуміла тільки для обізнаних, інша назва — тайнопис; **орфографія** — правопис, система правил, що регулюють способи передачі мови на письмі; д) **процеси, дії**: літохризографія, макрофотографія, осцилографія, репрографія, спірографія, сфігмографія, флюорографія, фонокардіографія, фактографія. Напр.: **осцилографія** — реєстрація коливань біопотенціалів у тваринних тканинах за допомогою осцилографа; **фактографія** — опис фактів без аналізу; е) **типи письма**: ідеографія, криптографія, пазиграфія, піктографія, стенографія. Напр.: **піктографія** — тип письма, в якому зміст повідомлення передається за допомогою піктограм-малюнків; **ідеографія** — тип письма, знаки якого передають здебільшого цілі слова; є) **види мистецтв**: каліграфія, кінематографія, фотоксилографія. Напр.: **каліграфія** — мистецтво чітко, чисто й красиво писати; **кінематографія** — мистецтво одержання зображень об'єктів, що рухаються, на світлочутливій плівці; ж) **типи зображень**: капілярнографія,

¹⁹ Інверсійний словник української мови, Київ 1985, с. 596.

стереографія. Порівн.: *капілярграфія* — графічне зображення капіляроскопічної картини; *стереографія* — перспективне зображення поверхні сфери або іншого геометричного тіла на площині. Окремо стоїть термін *агіографія* — вид церковно-історичної літератури, описи життя “святих”.

Як бачимо, переважають значення ‘метод’, ‘спосіб’, ‘назви наук та їх галузі’. Компонент не виконує функції класифікатора понять.

Полісемія наявна у словах *іконографія*, *кінематографія*, *ксилографія*, *поліграфія*, *рентгенографія*, *фотографія*. Напр.: *іконографія* — 1) перелік, опис і систематичне вивчення різноманітних зображень певної особи, сюжету, місцевості; 2) система канонічних правил, прийнятих або продиктованих церковною владою для зображення певних осіб чи подій; *ксилографія* — 1) гравірування на дереві; 2) гравюра на дереві; 3) відбиток з гравюри на дереві; *поліграфія* — 1) галузь техніки, пов’язана з виготовленням друкованої продукції; 2) поліграфічна промисловість тощо.

У синонімічні відношення входять такі слова: *альграфія* — *амоамінографія* (спосіб плоского друку), *ангіографія* — *вазографія* (метод рентгенологічного дослідження судин), *сигілографія* — *сфрагістика* (історична дисципліна, що вивчає печатки).

Постпозиційний компонент може поєднуватися одночасно з кількома компонентами, напр.: кінето + кардіо + графія, хромо + літо + графія, хромо + фото + графія. Це зазвичай **грецькі** (іконографія, кімографія, номографія, нозографія, ринографія, ксерографія, пазиграфія тощо) або ж **латинські** (ноттографія, флексографія), **німецькі** (цинкографія) основи. Оскільки сам компонент грецького походження, то найчастіше він і поєднується з грецькими основами.

У М. Вакуленка знаходимо такі національні відповідники до термінів з *-граф(ія)*: *географія* — **землепис**, *космографія* — **всесвітоопис**, **світопис**, *топографія* — **місцеопис**, **місцепис**, *хроматографія* — **барвопис**, тобто пропонується модель на **-пис**. Лише в окремих випадках: *голографія* — **обсяжність**, **трісяжність**.

Із варіантом *-граф(ізм)* є слова: *ідеографізм*, *фотографізм*, *дермографізм*, *етнографізм*, *фактографізм*. Вони позначають: у літературознавстві — спосіб зображення (відображення), у медицині — спосіб реагування. Порівн.: *етнографізм* — у літературі й мистецтві відображення традиційних форм народного побуту, звичаїв, обрядів без глибокого проникнення в соціальну суть явищ та характерів; *дермографізм* — судинна реакція, що виявляється в появі червоної або білої смуги на місці механічного подразнення шкіри, за часом появи яких та за його характером роблять висновок про стан вегетативної нервової системи; *фактографізм* — манера опису фактів без їхнього аналізу, узагальнення та художнього осмислення; *фотографізм* — дуже точне, буквально відтворення когось-чогось-небудь у художній творчості з надмірною дріб’язковою деталізацією, відсутністю узагальнень.

Існують слова з терміноелементами: *-graf-*, *-grafia* і в польській мові: *bibliograf*, *bibliografia*, *biograf*, *biografia*, *kinematograf*, *kardiograf*, *kinematografia*, хоч деякі з них вже мають національні еквіваленти, напр.: *bibliografia* — *księgoznawstwo*, *biografia* — *życiorys*, *kinematografia* — *przemysł filmowy*; і в чеській: *graf* (діаграма, графік), *grafický*, *grafika*, *grafikon*, *grafolog*, *telegraf*, *telegrafický*, *telegrafie*, *telegrafista*, *telegrafistka*, *telegrafní*, *telegrafovat*, *fotograf*, *fotografie*.

Як бачимо, терміноелементи вживаються в різних позиціях слова, виявляють омонімію щодо значень у різних позиціях та варіантах, а також полісемію

як у препозиції, так і в постпозиції, тобто не дають чіткої вказівки на конкретне термінополе та не виконують функції класифікатора понять, не мають високого ступеня точності, як про це пише чимало науковців. Окрім того, вони дають вказівку на різні терміносистеми, напр.: *графобудівник* — технічний термін, *графометрія* — криміналістичний, *графостатика* — фізичний тощо.

Вони однозначні, коли творять один термінологічний ряд (клас): у цьому разі вони виступають категоризатором понять, і неоднозначні, коли позначають різні термінологічні ряди, різні класи чи категорії термінів. Деякі терміни можуть позначати поняття різних категорій (класів) і так виявляють полісемію.

Отже, постпозиційні терміноелементи не дають чіткої вказівки на категоріальний клас чи лексико-семантичну групу, однак більшість з розглянутих слів на *-граф* співвідносяться з назвами приладів та апаратів, на *-графія* з методами, процесами, а на *-графізм* позначають спосіб у літературознавстві та медицині.